

Tisztelt Konferencia, Hölgyeim és Uraim!

Energetikai ügyekben a közvélemény pontos, gyors, szakszerű tájékoztatásának rendkívüli fontosságára nem is olyan rég egy megrázó esemény figyelmeztette az egész világot. A japán partok melletti földrengés, a fukusimai atomerőművet ért katasztrófa, reméljük, sokáig nem ismétlődik meg. Ám az eset megmutatta, hogy adott esetben emberéletek sokasága múlhat a megfelelő tájékoztatáson. Rávilágított arra, hogy a környezeti ügyekben az információk nyilvánosságának megkülönböztetett jelentősége van; ahogy az első adatvédelmi biztos egyik korai ajánlásában, 1997-ben fogalmazott: a környezeti adatok közérdekű adatok, méghozzá az ilyen adatok körén belül nyilvánosságukhoz fokozott közérdek fűződik. „A hatályos jogszabályok előírásait megsértő, a környezetet súlyosan károsító tevékenységgel kapcsolatos információk nemcsak azért 'minősítetten közérdekű' adatok, mert az ilyen tevékenység hatásai országhatárookra tekintet nélkül mindenkit sújthatnak, a még meg sem született generációkat is ideértve, hanem mert az esetek jelentős hányadában visszafordíthatatlan károsodást, vagy csak kivételesen nagy költségráfordítással helyrehozható károkat okoznak.”

Érthető módon a biztosi gyakorlatban kezdettől fogva kiemelt jelentősége volt e területnek. Segítette ezt a munkát az országos és helyi civil szervezetek sokasága azzal, hogy gyakran fordultak a biztosi irodához, hol panasszal, hol jogértelmezést kérve.

A környezeti ügyek nyilvánosságának kitüntetett fontosságát jelzi, hogy az Európai Unió először e téren fogadott el a tagállamokra kötelező, adatnyilvánossággal kapcsolatos szabályozást. A környezeti információkhoz való jutásról szóló, 1990. június 7-én kelt 90/313/EK irányelv célja az volt, hogy biztosítsa a közfeladatot ellátó szervek birtokában lévő környezeti információkhoz való szabad hozzáférést, és ezen adatok terjesztését. Az irányelv 1992. december 1-i határidőt szabva kötelezte az akkori tagállamokat, hogy az előírásainak megfelelő törvényt megalkossák. Ez különösen olyan országok számára okozott nehézséget, mint Németország vagy az Egyesült Királyság, amelyek ekkor még semmilyen formában, részlegesen sem rendelkeztek a közzsféra adatainak megismerhetőségét biztosító törvénnyel. Ebben az időpontban, 1992-ben Magyarországnak már elfogadott információszabadság-törvénye volt, amelynek számos rendelkezése messze radikálisabb szabályokat tartalmazott az irányelv előírásainál.

Itt is fontos hangsúlyozni, hogy a környezeti, ezen belül az energiával összefüggő ügyek nyilvánosságát szabályozó törvények ügyében Magyarországnak nincs szégyenkezni valója. Jelenleg három fontos törvény garantálja a környezeti adatok nyilvánosságát.

1. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény a közép-kelet európai térségben elsőként deklarálta törvényben a közérdekű adatok nyilvánosságát. E nyilvánosság értelemszerűen kiterjed a hatóságok birtokában lévő környezeti adatokra is.

2. A környezeti nyilvánosságot is érintette a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kötv.), melynek elfogadásával az Országgyűlés néhány ponton túllépett az Avtv. eleve radikálisan nyilvánosságpárti szabályozásán:

- Egyrészt a környezet védelme, változásainak nyomon kísérése érdekében aktív információpolitikát írt elő. Kimondta, hogy az állami szervek és az önkormányzatok feladatkörükben kötelesek a környezet állapotát és annak az emberi egészségre gyakorolt hatását figyelemmel kísérni, az így szerzett adatokat nyilvántartani, és - a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény által megállapított kivételekkel - hozzáférhetővé tenni, és a megfelelő tájékoztatást megadni. Ezen túlmenően előírta, hogy a környezet állapotának és használatának figyelemmel kísérésére, igénybevételi és terhelési adatainak mérésére, gyűjtésére, feldolgozására és nyilvántartására a miniszter - a Kormány által meghatározottak szerint - mérő-, észlelő-, ellenőrző (monitoring) hálózatot, az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszert létesít és működtet.
- A Kötv. a környezetbe való kibocsátással kapcsolatos információk megismerhetőségét kiemelten kezeli. E körben az egyébként más törvények által szigorúan védett adatok sem maradhatnak titokban. A kibocsátással kapcsolatos közérdekű adatokat nem lehet arra hivatkozva megtagadni, hogy az igényelt adat személyes adat, üzleti titok, adótitok.
- A Kötv. kimondja, hogy amennyiben az igényelt környezeti adat nem a megkeresett szerv birtokában van, az adatigénylést nem lehet elutasítani, hanem az igénylő tájékoztatása mellett azt a vélelmezett adatkezelőnek kell továbbítani.
- A Kötv. az információszolgáltatási kötelezettséget – a hazai szabályozásban először – kiterjesztette a magánszféra szerveire is, kimondta ugyanis, hogy a környezethasználót – e törvény rendelkezései szerint - tájékoztatási kötelezettség terheli az általa okozott környezetterhelés és -igénybevétel, valamint környezetveszélyeztetés tekintetében. A jogalkotó ezzel túllépett az információszabadság eredeti filozófiáján, melynek célja csupán a közzsféra átláthatósága volt.

3. A környezeti információkhoz való hozzáférést szabályozó harmadik alapvető törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény. (2001. évi LXXXI. törvény hirdette ki).

Az Egyezmény az addigi hazai szabályozáshoz képest az adatkezelők számára számos többlet kötelezettséget tartalmaz.

Mindenek előtt proaktív tájékoztatási gyakorlatra kötelezi az állami hatóságokat. Előírja ugyanis, hogy a tevékenységük körébe tartozó környezeti információkat beszerezzék és naprakészen tartsák, továbbá, hogy biztosítsák az emberi egészség vagy környezet veszélyeztetettsége esetén minden, a megelőzéshez, illetőleg a kárenyhítéshez szükséges információ haladéktalan közzétételét. A Részes Feleknek a környezeti információkhoz való könnyebb hozzáférés érdekében az állampolgárokat segítő ügynevezett kapcsolat-felvételi pontokat kell kialakítaniuk, valamint meta-adatbázisokat kell létrehozniuk. Ez utóbbiak lehetővé teszik a különféle környezeti adatokat tartalmazó adatbázisokban való összevont keresést.

A környezeti ügyek nyilvánossága terén tehát, ha úgy tetszik: a bőség zavarával állunk szemben. Olyannyira, hogy a párhuzamos, de egymástól részben eltérő törvények egységes alkalmazása ügyében az adatvédelmi biztosnak állást is kellett foglalnia. Eszerint: a környezeti adatokat kezelő hatóságok, szervezetek az adatok lehető legszélesebb nyilvánosságának biztosítása érdekében kötelesek mindazon feladatokat ellátni, mindazon intézkedéseket meghozni, amelyet a hatályos törvények és egyéb jogszabályok bármelyike előír. Az állampolgárokat, a civil szervezeteket és más jogosultakat pedig az információk megismerésével kapcsolatban megilletik mindazon jogok, melyeket bármelyik jogszabály számukra biztosít. Mindez azt is jelenti, hogy azokban az esetekben, amikor az egyes jogszabályok eltérő rendelkezéseket tartalmaznak, az adatkezelő köteles az adatigénylő számára kedvezőbb szabály szerint eljárni, határidőt betartani. [623/K/2002-2.]

A mai konferencia témája azonban szélesebb, hiszen nemcsak a környezetre vonatkozó adatok nyilvánossága fontos az energia-ügyek terén, hanem legalább ennyire a döntések előkészítésének, vagy az energia-ügyekkel kapcsolatos jogalkotási eljárásnak a nyilvánossága is.

Jóllehet alapvetően a szabályozás e területeken is megfelelő, elégedettek csak akkor lehetünk, ha az érintett hatóságok maradéktalanul betartják például a közmeghallgatásra vonatkozó szabályokat, ha a jogalkotási eljárásban a tárcák nem mulasztják el

- a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől szóló 2010. évi CXXXI. törvényben és
- a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvényben előírt kötelezettségeiket.

Mind a jogalkotási feladatok, mind a gyakorlati teendők szempontjából fontosnak és hasznosnak tartom, hogy 2009. óta munkatársaim részt vesznek a Regionális Környezetvédelmi Központ által létrehozott munkabizottságban, amely célul tűzte az Aarhusi Egyezmény alkalmazásának vizsgálatát Magyarországon az atomenergiával kapcsolatos ügyekben. A Munkacsoport egyik fontos eredménye azon adatigénylési protokoll megalkotása, amely segíteni kívánja mind az adatigénylőket, mind az adatkezelőket a környezeti információk megismerésében/megismertetésében. A Protokoll tervezetét áttekintettem és észrevételeimet a Munkabizottság beépítette a szövegbe. Javaslom az anyag minél szélesebb körű közzétételét. A végleges szöveget a biztosi honlapon is közzé tesszük. Ezzel nemcsak a környezeti információk nyilvánosságát segíthetjük elő, hanem egyfajta mintát adhatunk a közzétételére valamennyi adatkezelőnek.

A környezeti adatok nyilvánossága tehát az információszabadság egyéb területeit történetileg megelőző, a jogalkalmazói gyakorlatban is hangsúlyos területe. Tesztelhető rajta, működik-e valójában az információszabadság-jog; hiszen annak esetleges diszfunkciói esetén csak más utak, pl. a kiszivárogtatás állnak az újságírók rendelkezésére. Magam három éves adatvédelmi biztosi működésem során mindig azon voltam, hogy létrehozzam az adatvédelem és információszabadság új egyensúlyát, hogy a korábban fundamentalista módon félreértelmezett adatvédelem ne válhasson a transzparencia korlátjává. Remélem, az itt jelen lévő civil szervezetek, újságírók tevékenysége is sikeresen hozzájárulhat e célhoz. Engedjék meg, hogy végezetül Sólyom Lászlót idézzem: ha nem védjük meg információs jogainkat, akkor úgy fog majd el a szabadság, ahogy a tiszta víz és levegő elfogyott. Köszönöm a figyelmüket.